

“OAMENI ȘI CIOBURI”. MORMINTELE NEO-ENEOLITICE DESCOPERITE ÎN SĂLAJ. REZULTATELE ANALIZELOR ANTROPOLOGICE

SANDA BĂCUEȚ CRIȘAN*, MIHAI CONSTANTINESCU**

“PEOPLE AND SHERDS”. NEO-ENEOLITHIC BURIALS DISCOVERED IN SĂLAJ. THE RESULTS OF THE ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS

ABSTRACT: *The archaeological research carried out in the last 20 years brought to the identification of numerous cremation and inhumation graves assigned to the Neo-Eneolithic period, graves that were presented over the past years in the specialized literature. In 2018, a part of these graves were analyzed from an anthropologic perspective, the results being briefly valorized in the present study. Even if not all the graves couldn't be studied due to their poor skeletal conservation, those which who could be studied shows with no doubt that within the Suplac communities the cremations was practiced in parallel with the inhumations, the lack of discoveries from other sites being most probably only a state of research. Also, on the base of three cremation graves from Suplacu de Barcău/Port Ț “Corău” were identified certain elements of the funerary ritual and were highlighted two types of depositions (pit and cinerary urn), slightly different in terms of chronology. Even if we have a single grave of a female, even in this case it could be observed small differences of the funerary ritual: urn deposition without inventory or red ochre.*

KEYWORDS: *graves; cremation; inhumation; anthropological analysis.*

REZUMAT: *Cercetările arheologice din ultimii 20 de ani au dus la identificarea a numeroase morminte de incinerare și inhumație atribuite neo-eneoliticului, morminte prezentate de-a lungul anilor în literatura de specialitate. În anul 2018 o parte acestora au fost analizate și din punct de vedere antropologic, rezultatele fiind prezentate pe scurt în studiul de față. Chiar dacă nu toate mormintele au putut fi studiate din cauza proastei conservări a resturilor scheletice, cele care au putut fi analizate arată fără urmă de îndoială că la nivelul comunităților de tip Suplac s-a practicat ritul incinerăției în paralel cu cel al inhumației, lipsa descoperirilor în alte situri cercetate putând ține doar de nivelul cercetărilor arheologice. Deasemenea pe baza a trei morminte de incinerare de la Suplacu de Barcău/Port Ț “Corău” au putut fi identificate anumite elemente ale ritualului funerar și au fost puse în evidență două tipuri de depuneri (în groapă și urnă) diferențiate ușor cronologic. Chiar dacă avem un singur mormânt atribuit unei femei și în acest caz au putut fi observate mici diferențe legate de ritualul funerar: depunere în urnă, fără alte elemente de inventar și lipsa impregnării cu ocră roșu.*

CUVINTE-CHEIE: *morminte; incinerare; inhumație; analize antropologice.*

Despre mormintele neo-eneolitice identificate în siturile cercetate până în prezent pe teritoriul județului Sălaj, s-a scris și probabil se va mai scrie, dar până în prezent au fost făcute trimiteri doar la amplasare, descriere, material, elemente de rit și ritual fără a se face referiri la om. În acest moment putem să prezentăm în mare rezultatele analizei antropologice pentru majoritatea mormintelor de incinerare și câteva de inhumație identificate în siturile de la Suplacu de

* Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău, e-mail: sandabacuet2001@yahoo.ro

** Institutul de Antropologie “Fr. I. Rainer”, București, e-mail: mihaic2005@yahoo.com

Barcău/Port-Țorău¹; Pericei "Keller tag"²; Șimleu Silvaniei "Tudor Vladimirescu nr 7"³; Zalău-Dealul Lupului/Michelin⁴ și Giurtelecu Șimeleului "Coasta lui Damian"⁵ și corelația cu inventarul funerar.

Cel mai bine cunoscute sunt mormintele identificate la Suplacu de Barcău/Port-Țorău, care au fost prezentate detaliat în literatura de specialitate. Din cele nouă morminte de incinerare identificate în zona de sit Port-Țorău în campaniile anilor 2010–2012, au fost supuse analizei opt morminte care se adaugă celor două morminte analizate anterior (2002–2003)⁶ având astfel un total de 11 morminte de incinerare analizate din cele 17 morminte identificate.⁷

M4/2010 (C163/2010)- fragmentele incinerate au o culoare alb lăptos fiind arse probabil la o temperatură de 650–700° C. Toate oasele păstrate indiferent de segmentul scheletic din care provin au o culoare roșiatică probabil rezultat al impregnării cu ocru roșu. Au fost identificate trei fragmente din craniu care provin din occipital și fragmente din diafizele femurelor

Sex și vârstă: sexul este masculin, vârsta putând fi încadrată în intervalul 20–40 ani.

Inventar: două cupe fără picior și o strachină cu buza lobată pictată atât în interior cât și la exterior⁸.

M5/2010 (C68/1)- pentru acest mormânt din cauza resturilor cremate foarte puține nu a putut fi identificat sexul și vârsta. Fără inventar.⁹

M3/2011 (C180/2011)-fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, temperatura de ardere fiind probabil cuprinsă între 650–700° C. Marea majoritate a segmentelor osteologice păstrate prezintă urme de ocru roșu. Au fost identificate fragmente craniene din occipital, temporale, parietale, masiv facial și mandibulă. Din scheletul postcranian se recunosc fragmente din coaste, vertebre cervicale, diafizele tuturor oaselor lungi și fragmente din epifizele acestora.

Sex și vârstă: sex este masculin. Vârsta, este încadrabilă în intervalul 30–40 ani.

Inventar: două cupe fără picior, una dintre ele având urme de pictură la exterior¹⁰.

Alte obiecte: se mai păstrează și 87 fragmente oase de animal arse la o temperatură scăzută 300–400° C cu greutatea de 45 grame, trei fragmente având și urme de ocru roșu. Culoarea oaselor de animal arse e foarte diferită de cea a oaselor umane, fiind în mod cert arse separat de acestea.

M4/2011 (C256/2011)- fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, fiind arse la o temperatură de 650–700° C. Toate oasele păstrate indiferent de segmentul scheletic din care provin sunt impregnate cu ocru roșu. Au fost identificate fragmente craniene care provin din occipital, parietale, temporale, frontal, masiv facial și mandibulă. Se păstrează șase fragmente de rădăcini dentare. Din scheletul postcranian se păstrează fragmente care provin din centura scapulară, coaste, vertebre (cervicale, toracale și lombare), diafizele tuturor oaselor lungi și fragmente din epifizele acestora.

Sex și vârstă: sexul individului este indeterminabil, vârsta putând fi încadrată în intervalul 20–30 ani.

Patologie: pe fragmentele de parietale păstrate se observă urme vindecate de *cribra orbitalia*.

Inventar: fragmente de la o strachină¹¹.

M5/2011 (C273/2011)-fragmentele incinerate au culoarea gri deschis și gri albastrui, fiind supuse probabil unei temperaturi de ardere cuprinsă între 550–700° C.

¹ Băcuet-Crișan 2004, p. 87–91; 2004a, p. 71–83; Băcuet-Crișan 2005, p. 5–24, Băcuet-Crișan 2005a, p. 55–62; Băcuet-Crișan 2008, p. 25–26; Lazăr, Băcuet-Crișan 2011, p. 1–68; Gligor, Băcuet-Crișan 2014, p. 37–67, Băcuet-Crișan 2015, p. 17–38; Băcuet-Crișan 2015a, p. 19–24; Băcuet-Crișan 2018, p. 65–71.

² Băcuet-Crișan 2008, p. 38.

³ Pop, Machis 2010, p.314–316. Băcuet-Crișan, Pop 2014, p. 47.

⁴ Băcuet-Crișan, Băcuet-Crișan, Pop 2006, p. 400–401.

⁵ Bejinariu, Băcuet-Crișan, Băcuet-Crișan 1999, p. 48–49; Băcuet-Crișan 2000, p. 9–11.

⁶ Băcuet-Crișan 2008, p. 26.

⁷ Băcuet-Crișan 2015, p. 26.

⁸ Băcuet-Crișan 2015, p. 21.

⁹ Băcuet-Crișan 2015, p. 21.

¹⁰ Băcuet-Crișan 2015, p. 22.

¹¹ Băcuet-Crișan 2015, p. 22–23.

Au putut fi identificate fragmente de parietal, din scapula, coaste, vertebre cervicale, toracale, oasele coxale, dar și din diafizele humerusurilor, femurelor și tibiilor însoțite de un număr mare de fragmente de epifize. Au fost identificate și patru oase care provin de la mână sau picior.

Sex și vârstă: sex este feminin, vârsta putând fi încadrată în intervalul 20–40 ani.

Inventar: resturile depuse în urnă¹²

M7/2011 (C277/2011)-fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, arse la temperaturi de 650–700° C. Fragmentele osteologice din toate segmentele scheletice păstrate sunt puternic impregnate cu ocră roșu. Se recunosc fragmente care provin din occipital, temporale, parietale, frontal, masiv facial și mandibula, alături de opt fragmente de dinți. Din scheletul postcranian se păstrează fragmente din diafizele tuturor oaselor lungi, din coaste, vertebre cervicale și lombare, din oasele mâinilor și picioarelor dar și din rotule.

Sex și vârstă: sexul individului este masculin, vârsta putând fi încadrată în intervalul 20–30 ani.

Inventar: resturile cinerare au fost depuse în urnă acoperite și cu o strachină¹³.

Alte obiecte: alături de fragmentele osteologice umane, se mai păstrează 12 fragmente, arse la o temperatură mai scăzută (300–550° C) care par a fi oase de animale

M1/2012 (C10/2012)-fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, fiind supuse probabil unei temperaturi de ardere cuprinsă între 650–700° C. Toate fragmentele osteologice, dar preponderent oasele membrelor, prezintă urme de pigment de ocră roșu, pigment care apare mai rar pe calotă și pe coaste.

Au fost identificate fragmente din occipital, temporale, parietale, frontal, masivul facial și mandibulă, șapte fragmente de rădăcini dentare coaste, vertebre toracale și lombare, precum și din diafizele tuturor oaselor lungi, însoțite de un număr mare de fragmente din epifizele acestora.

Sex și vârstă: sexul individului este indeterminabil. Vârsta este de 12–17 ani, estimată pe baza erupției dentare și a gradului de sinostoza al epifizelor.

Inventar: resturile cinerare au fost depuse în urnă- vas fragmentar de tip strachină cu picior, acoperită parțial cu o strachină ușor mai mică decât urna, deasemenea fragmentară¹⁴.

Alte obiecte: printre oasele incinerate a apărut și un fragment de dinte de animal nears.

M5/2012 (C135/2012)- fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, fiind supuse probabil unei temperaturi de ardere cuprinsă între 650–700° C. Marea majoritate a oaselor, indiferent de segmentul scheletic din care provin sunt puternic impregnate cu ocră roșu. Au fost identificate fragmente din calota craniană, vertebre toracale și din diafizele oaselor lungi (femure și tibii), alături de numeroase fragmente rupte din epifizele acestora.

Sex și vârstă: sex este masculin iar vârsta acestuia a fost încadrată în intervalul 30–40 ani, pe baza caracteristicilor generale ale fragmentelor păstrate.

Inventar: este cel mai bogat mormânt de incinerare cercetat până în prezent, 11 vase și 2 dălțițe, formele ceramice reprezentând aproape toate tipurile ceramice întâlnite în acest orizont¹⁵

Alte obiecte: printre oasele incinerate a fost identificat un fragment de diafiză de os de animal și un fragment de falangă incinerată de os de animal.

M 6/2012 (C180/2012)- mormânt de înhumare afectat de o altă construcție. Resturile osteologice, bine conservate, având dimensiuni, culoare și patină similară par să provină de la un singur individ, subadult. Sunt prezente fragmente din partea dreaptă a frontalului, parietalul și temporalul drept, fragmente din partea stângă a unei mandibule, un femur și un ilium stâng.

¹² Băcuceș-Crișan 2015, p. 23.

¹³ Băcuceș-Crișan 2015, p. 23.

¹⁴ Băcuceș-Crișan 2015, p. 23.

¹⁵ Băcuceș-Crișan 2015, p. 24–25.

Sex și vârstă: sexul este indeterminabil, iar vârsta este de 12–15 ani, estimată pe baza erupției dentare.

Patologie: caninii mandibulari și maxilari au urme ușoare de hipoplazie a emailului dentar. Orbita dreaptă prezintă urme de *cribra orbitalia*, iar femurul stâng are urme ușoare de osteoperiostită.

Inventar: trei vase de tip cupă dintre care una cu picior, fragmentară și de mici dimensiuni¹⁶.

Din cele opt morminte de incinerare analizate pentru trei indivizi nu a putut fi determinat sexul, un mormânt a fost atribuit unei femei iar în patru morminte au fost depuși indivizi de sex masculin. Din punctul de vedere al vârstei, predomină indivizii de vârstă adultă, un singur mormânt conținea resturile cinerare ale unui subadult.

Din păcate un singur mormânt de inhumație a putut fi analizat, fapt datorat extem de proastei conservări ale oaselor.

Pericei "Keller tag,,. Din cele trei morminte de inhumație identificate la Pericei în cercetările anului 2004, doar un mormânt a avut scheletul mai bine conservat-C35b/2004, din păcate fără inventar¹⁷. Fiind identificat în umplutura unui complex Pișcolt, suprapus de o locuință cu material de tip Suplac II, cu siguranță aparține neoliticului.

C35b/2004. Schelet bine conservat, reprezentat doar de fragmente de craniu, mai ales din sfenoid, fragmente de temporal, unul de frontal, maxilar și mandibulă. Lipsesc coastele, dintre vertebre fiind prezente doar câteva fragmente și puține fragmente din membrul inferior drept.

Sex și vârstă: sexul este masculin, vârsta fiind încadrabilă în intervalul 30–50 de ani, pe baza evoluției suprafețelor auriculare.

Patologie: un abces dentar pe molarul 1 mandibular stânga, o carie ocluzală pe premolarul 2 mandibulă stângă și carii labiale pe premolarii 1 mandibulari.

Șimleu Silvaniei "Tudor Vladimirescu nr 7". Neoliticului i-au fost atribuite 5 morminte de inhumație¹⁸, unul dintre acestea prezentând schelet mai bine conservat – M1 (C3)¹⁹.

M1/2009 (C3/2009) Oasele sunt bine conservate. Craniul este reprezentat de partea stângă a frontalului și a zigomaticului, parietalul drept și fragmente din cel stâng, temporalul drept și fragmente din stângul, occipitalul, maxilarul și mandibula. Lipsesc o parte din metafizele și epifizele oaselor membrilor superioare, majoritatea rupturilor fiind moderne iar din membrele inferioare lipsesc partea proximală a tibiei stângi, ruptă modern, și peroneul.

Sex și vârstă: sexul este indeterminabil, iar vârsta de 12–15 ani, calculată pe baza erupției dentare și a lungimii maxime a oaselor păstrate.

Patologie: urme ușoare de hipoplazie a emailului dentar pe incisivii și caninii mandibulari și maxilari și ușoare urme de tartru dentar pe molarii păstrați.

Inventar: o cupă fără picior, o cupă cu picior fragmentară.

Alte obiecte: se păstrează două fragmente de dinți și două de diafize, provenind de la oase de animal.

M5/2009 (C19.2009)²⁰. Surprins parțial în săpătură. Schelet bine conservat, cu mici depuneri de calcar pe suprafața oaselor și puține urme de ocru roșu. Sunt prezente doar oasele membrului superior drept, un humerus, și un cubitus întreg, radiusul fiind fragmentat modern în zona tuberozității radiale.

¹⁶ Băcuet-Crișan 2015, p. 25.

¹⁷ Băcuet-Crișan 2008, p. 38.

¹⁸ Pop, Machiș 2010, p. 314–316.

¹⁹ Băcuet-Crișan, Pop 2014, p. 47, fig 11.

²⁰ Pop, Machiș 2010, p. 315.

Sex și vârstă: sexul este indeterminabil, iar vârsta este de 30–50 de ani estimată pe baza trăsăturilor generale ale oaselor prezente.

Patologie: urme ușoare de osteoatroză pe toate articulațiile prezente.

Inventar: din groapa mormântului au fost recuperate câteva fragmente ceramice pictate de tip Lumea Nouă.

Din cele două morminte analizate este posibil ca M5 să aparțină orizontului de locuire de tip Lumea Nouă, în timp ce, M1, ține de ultimul nivel de locuire neo-eneolitică din sit, locuirea fiind una de tip Suplac. Din punct de vedere al inventarului M1 prezintă analogii la Pericei ”Keller tag” și Suplacu de Barcău/Port ”Corău”, existând diferențe doar în privința numărului de obiecte depuse, mult mai numeroase la Port.

În anul 2005 au fost realizate cercetări arheologice preventive la Zalău ”Dealul Lupului”. În apropierea complexului de așezări și fortificații aparținând eneoliticului (fortificație), epocii bronzului, perioadei Laténe, epocii romane (castre de marș și necropolă germanică), perioadei medievale timpurii²¹, a fost cercetată parțial o necropolă unde au fost identificate morminte de incinerare eneolitice, celtice și medievale timpurii. Dintre mormintele neolitice²² au fost analizate trei- C3, C5, C9.

C3/2005- fragmentele incinerate au culoarea crem, fiind supuse probabil unei temperaturi de ardere de peste 800° C. Se recunosc fragmente craniene care provin din oasele parietale, temporale, frontal și masivul facial. Din scheletul post-cranian se identifică fragmente care provin din scapula, coaste dar și din diafizele humerusurilor, radiusurilor, cubitusurilor, femurelor și tibiilor. Se recunosc și numeroase fragmente care provin din epifizele acestor diafize.

Sex și vârstă: sex este indeterminabil, iar vârsta acestuia a fost încadrată în intervalul 30–40 ani, pe baza caracteristicilor generale ale fragmentelor păstrate.

Inventar: resturile cinerare depuse într-o urnă, distrusă parțial de lucrările agricole.

C5/2005- fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, fiind supuse probabil unei temperaturi de ardere cuprinsă între 650–700° C. Au fost identificate fragmente craniene care provin din oasele parietale, două fragmente de coaste dar și fragmente care aparțin diafizelor oaselor lungi.

Sex și vârstă: sex este indeterminabil, trăsăturile generale indică un individ subadult, cu vârsta încadrabilă în intervalul 5–14 ani

Inventar: mormânt afectat puternic de lucrările agricole, s-a păstrat doar un fragment ceramic.

C9/2005- fragmentele incinerate au culoarea alb lăptos, fiind supuse probabil unei temperaturi de ardere cuprinsă între 650–700° C. Au fost identificate fragmente din calota craniană (oasele parietale și frontal) dar și fragmente aparținând oaselor lungi (femurelor și tibiilor).

Sex și vârstă: sexul este indeterminabil, vârsta acestuia a fost încadrată în intervalul 20–40 ani, pe baza caracteristicilor generale ale fragmentelor păstrate.

Inventar: mormânt distrus, au mai fost recuperate câteva fragmente ceramice

Alte obiecte: printre fragmentele incinerate umane a fost identificat și un fragment de os de animal, neurs (posibil omoplat).

Pentru descoperirile de la Zalău ” Dealul Lupului” nu se pot trage concluzii cu privire la tipul de bunuri funerare depuse, dat fiind faptul că majoritatea mormintelor au apărut imediat sub statul vegetal, fiind afectate puternic de lucrările agricole. Știm că în cazul mormântului C3, resturile calcinate au fost depuse în urnă, pentru restul mormintelor nu putem trage concluzii.

Pentru cultura Tiszapolgár avem un singur mormânt identificat până în prezent, la Giurtelecu Șimleului ”Coasta lui Damian” din campania anului 1998²³.

²¹ Matei *et alii.*, 2004, p. 375–379; Matei, Pop 2005, p. 411–413.

²² Băcșeț-Crișan, Băcșeț-Crișan, Pop 2006, p. 400–401.

²³ Bejinariu, Băcșeț-Crișan, Băcșeț-Crișan 1999, p. 48–49; Băcșeț-Crișan 2000, p. 9–10.

M1/1998- schelet de subadult, bine conservat, din care se păstrează fragmente din majoritatea segmentelor scheletului, cu excepția sternului, rotulelor, talusului și unor fragmentări diafizelor de oase lungi. În partea laterală a diafizelor cubitusului și radiusului drept sunt vizibile urme de pigment verde, de la un obiect de metal.

Sex și vârstă: sexul este indeterminabil, vârsta individului este de 6–8 ani, estimată pe baza erupției dentare și a lungimii oaselor.

Patologie: orbitele au urme ușoare de *cribra orbitalia*, iar bilateral pe parietale urme de *cribra cranii*.

Inventar: râșnită, pahar, brățară din aramă cu capetele petrecute.

Alte obiecte: se mai păstrează o vertebră și o diafiză de os de animal.

DISCUȚII

Dintre mormintele analizate cele mai numeroase aparțin descoperirilor din neoliticul târziu/eneoliticul timpuriu de tip Suplac. În acest orizont cronologic pot fi atribuite mormintele de la Suplacu de Barcău/Port Ț "Corău", mormintele de la Pericei "Keller tag" și M1 de la Șimleu Silvaniei "Tudor Vldimirescu".

Cele mai timpurii morminte par să fie mormintele de incinerare de la Port Ț-M4/2010 (C163/2010) și M3/2011 (C180/2010)²⁴. În cazul ambelor complexe este vorba de morminte de bărbați-, de vârstă adultă. Inventarul constă în vase ceramice- trei pentru M 4/2010 și două pentru M3/2011, în ambele cazuri fiind vorba de cupe fără picior, în plus o strachină pentru M4/2010. O caracteristică a ambelor morminte este aceea a depunerii oaselor în groapă, cu inventarul funerar lângă resturi și a impregnării resturilor cinerare cu ocru roșu. De o importanță aparte este constatarea că, în cazul M3/2011, printre oasele umane au apărut și destul de numeroase oase de animale, arse la rândul lor, dar la o temperatură mult mai redusă, care poate să arate anterioritatea arderii sau așezarea oaselor la marginea rugului pe care a fost ars defunctul. Faptul că trei fragmente de os de animal prezentau, la rândul lor, urme de ocru roșu, ne poate indica secvențele din ritualul funerar: ardere ofrandă de carne, ardere defunct, strângerea resturilor incinerate, depunerea în groapă urmate apoi de impregnarea cu ocru și depunerea inventarului.

Cel mai bogat mormânt din punctul de vedere al inventarului este M. 5/2012 (C135/2012)- 11 vase și două dălțițe, resturile puternic impregnate cu ocru roșu au fost depuse în groapă dar acoperite cu o strachină iar dălțițele au fost depuse în interiorul unei amfore. Strachina mai prezenta la interior urme de pictură, iar două cupe aveau marcate buza cu o bandă de pictură neagră. Din punct de vedere antropologic vorbim de un mormânt de bărbat adult (30–40 ani). Cronologic mormântul aparține nivelului II de tip Suplac dar anterior celorlalte morminte cu resturile cinerare depuse în urnă.

Pentru M5/2011, M7/2011, M1/2012, posibil M 4/2011 sunt observabile diferențe cu privire la modul de depunere a resturilor cinerare, în sensul depunerii lor în urnă, iar cu excepția lui M5/2011, urna a fost acoperită cu un alt vas. Pentru acest din urmă mormânt sunt observabile și alte diferențe în sensul în care oasele au fost arse posibil la o temperatură mai redusă (550–700 ° C, față de 650–700 ° C) și este singurul mormânt de incinerare din cele opt determinate la care nu a fost observată colorarea oaselor cu ocru roșu. Analizele antropologice au indicat un individ adult de sex feminin.

Pentru M7/2011 remarcăm din nou existența printre resturile cinerare a oaselor de animale arse la o temperatură mai scăzută, fapt care poate susține scenariul imaginat mai sus, în cazul mormântului M3/2011.

Din păcate datele pe care le avem nu ne permit o analiză pertinentă pentru mormintele de inhumație descoperite la Port Ț, unul singur fiind suficient de bine conservat pentru a putea fi supus analizei, în acest caz putând fi determinată vârsta- 12–15 ani. De la Suplacu de Barcău "Corău" provine un alt

²⁴ Băcuet-Crișan 2015, p. 26.

mormânt de inhumație pentru care au fost realizate analize antropologice. Cercetat în anul 2012 mormântul a aparținut unui bărbat în vârstă de 33–45 ani care este posibil să fi suferit de diabet²⁵.

Făcând o sinteză a tuturor informațiilor oferite de cercetări mai vechi sau mai noi, putem afirma că ritul incinerăției a fost identificat în trei situri neo/eneolitice din județul Sălaj (Suplacu de Barcău/Port „Corău”, Zalău „Uroikert”²⁶ și Zalău „Dealul Lupului”), cremația fiind utilizată atât pentru copii cât și pentru adulți, atât pentru femei cât și pentru bărbați. Pentru același tip de comunități este documentat și ritul inhumației (Suplacu de Barcău/Port „Corău”, Șimleu Silvaniei „str. Tudor Vladimirescu nr 7”, Pericei „Keller tag”) pentru care informațiile sunt mai reduse: un mormânt de bărbat (Suplacu de Barcău „Corău”) și două de subadulți (Port „Corău” și Șimleu Silvaniei „Tudor Vladimirescu nr. 7”).

Pentru eneoliticul mijlociu singurul mormânt identificat este cel aparținând culturii Tiszapolgár de la Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian”.

Nu toate mormintele cercetate în siturile neo-eneolitice din Depresiunea Silvaniei au putut fi analizate, fapt datorat în principal proastei conservări a materialului osteologic, dar cele analizate arată, fără urmă de îndoială, că la nivelul comunităților de tip Suplac s-a practicat ritul incinerăției în paralel cu cel al inhumației, lipsa descoperirilor în alte situri cercetate putând ține doar de stadiul actual al cercetărilor arheologice. Deasemenea pe baza a trei morminte de incinerăție de la Suplacu de Barcău/Port „Corău” au putut fi identificate anumite elemente ale ritualului funerar și au fost puse în evidență două tipuri de depuneri (în groapă și urnă) diferențiate ușor cronologic. Chiar dacă avem un singur mormânt atribuit unei femei și în acest caz au putut fi observate mici diferențe legate de ritualul funerar: depunere în urnă și lipsa impregnării cu ocră roșu.

BIBLIOGRAFIE

Băcuet-Crișan	2000	S. Băcuet-Crișan, <i>Noi descoperiri preistorice în județul Sălaj</i> , în: <i>Acta Musei Porolissensis</i> XXIII/1, 2000, p. 9–28.
Băcuet-Crișan	2004	S. Băcuet-Crișan, <i>Elemente de rit și ritual funerar în grupul Suplacu de Barcău</i> , în: <i>Carpatica</i> 31, 2004, p. 87–91.
Băcuet-Crișan	2004a	S. Băcuet-Crișan, <i>Burial Rites in the Neolithic in Northwest Romania</i> , în: <i>JAME</i> XLVI, 2004, p. 71–83.
Băcuet-Crișan	2005	S. Băcuet-Crișan, <i>Rituri și ritualuri funerare în neoliticul din nord-vestul României</i> , în: <i>Marmatia</i> 8, 2005, 1, p. 5–24.
Băcuet-Crișan	2005a	S. Băcuet-Crișan, <i>The Neolithic rite of cremation in the nord-west of Romania</i> , în: <i>JAME</i> XLVII, 2005, p. 55–62.
Băcuet-Crișan	2008	S. Băcuet-Crișan, <i>Neoliticul și eneoliticul timpuriu în Depresiunea Șimleului</i> , Muzeul Național Brukenthal XXIII, Alba Iulia/Sibiu, 2008.
Băcuet-Crișan	2015	S. Băcuet-Crișan, <i>Rit și ritual funerar la Port „Corău”</i> . Cercetările anilor 2002–2012, în: <i>Acta Musei Porolissensis</i> XXXVII, 2015, p. 17–38.
Băcuet-Crișan	2015a	S. Băcuet-Crișan, <i>Neolithic cremations graves and grave goods from Port „Corău” (Sălaj County, Romania)</i> , în: R. Kogălniceanu, M. Gligor, R. Curcă, S. Stratton (eds) <i>Homines, Funera, Astra 2. Life beyond death in ancient times. (Romanian case studies), Preeceding of the International Symposium of Funerary Archaeology</i> , Archaeopress Archaeology, 2015, p. 19–24.
Băcuet-Crișan	2018	S. Băcuet-Crișan, <i>Neolithic funerary rite and ritual in Port „Corău” (Sălaj country, Romania). Research in 2010–2012</i> , în: M. Nagy, K. Szölősi (eds.) <i>”To Make A Fairy, s Whistle From A Briar Rose” Studies presented to Eszter Istvánovits on her sixtieth birthday</i> , Nyregyháza, 2018, p. 65–78.
Băcuet-Crișan, Pop	2014	S. Băcuet-Crișan, H. Pop, <i>Așezarea neolitică de la Șimleu Silvaniei- Str. T. Vladimirescu nr 7 (II)</i> , în: S. Forțiu, A. Cîntar (eds) <i>ARHEOVEST II/1. Interdisciplinaritate în Arheologie. In Honorem Prof. Univ. Dr. Gheorghe Lazarovici</i> , Szeged, 2014, p. 33–50.

²⁵ Radu *et alii.*, 2013, p. 73–77.

²⁶ Bejinariu 1997, p. 9–15.

- Băcueț-Crișan, 2006 D. Băcueț-Crișan, S. Băcueț-Crișan, H. Pop, *Șantierul arheologic Zalău "Dealul Lupului/Aeroport"*, în: *Cronica cercetărilor arheologice din România, campania 2005*, Constanța, 2006, p. 400–401.
- Băcueț-Crișan, Pop 2006
- Bejinariu 1997 I. Bejinariu, *Un mormânt de incinerare neolitic descoperit la Zalău*, în: *Crisia*, 1997, p. 9–15.
- Bejinariu, 1999 I. Bejinariu, S. Băcueț-Crișan, D. Băcueț-Crișan, *Șantierul arheologic Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian”*, în: *Cronica cercetărilor arheologice, campania 1998*, Vaslui, 1999, p. 48–49.
- Băcueț-Crișan, 2014 M. Gligor, S. Băcueț-Crișan, *Inhumation versus Cremation in Transylvanian Neolithic and Eneolithic*, în: *Studia Antiqua et Archaeologica XX*, 2014, p. 37–67.
- Băcueț-Crișan 2014
- Lazăr, Băcueț-Crișan 2011 C. Lazăr, S. Băcueț-Crișan, *Mormintele de incinerare din perioada neolitică și eneolitică de pe teritoriul României. O analiză etnoarheologică*, în: *Apulum XLVIII*, 2011, p.1–49.
- Matei *et alii* 2004 Al. V. Matei, H. Pop, M. Andraș, D. Băcueț-Crișan, *Șantierul arheologic Zalău "Dealul Lupului"*, în: *Cronica cercetărilor arheologice, campania 2003*, Cluj Napoca, 2004, p. 375–379.
- Matei, Pop 2005 Al. V. Matei, H. Pop, *Șantierul arheologic Zalău "Valea Mății-Dealul Lupului"*, în: *Cronica cercetărilor arheologice, campania 2004*, Mangalia, 2005, p. 411–413.
- Pop, Marchiș 2010 H. Pop, I. Marchiș, *Șantierul arheologic Șimleu Silvaniei*, Tudor Vladmirescu nr. 7, în *Cronica cercetărilor arheologice din România, campania 2009*, Suceava 2010, p. 214–215.
- Radu *et alii* 2013 C. Radu, I. Mihalache, G. Fazecaș, F. Gogâltan, B. Kelemen, *Bioarchaeological study of a skeleton belonging to the Suplacu Group, dated in the Middle Neolithic period*, în: *Acta Musei Porolissensis XXXV*, 2013, p. 73–78.